

UOT 94 (479.24)+ 398.8

Sevinc Muxtarova,
AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu
Bakı ş., İstiqlaliyyət küç. 26
seva_mukhtarova@mail.ru

ŞUŞA AZƏRBAYCANIN MƏDƏNİYYƏT PAYTAXTI KİMİ

Açar sözlər: Azərbaycan, Şuşa, musiqi, muğam, teatr.

Qarabağ təbiətin bütün özəlliklərini özündə əks etdirən gözəl bir diyardır və ən səfalı guşələrindən biri də Şuşadır. Şuşanın hər daşı, hər qarış torpağı xalqımızın həyatında baş vermiş tarixi hadisələri əks etdirir. Şuşa təkcə cənnət məkanı deyil, həm də hərbi strateji əhəmiyyət kəsb edən alınmazlıq, basılmazlıq qalasıdır.

Sahəsinin kiçik olmasına baxmayaraq, dünyada elə bir şəhər tapmaq olmaz ki, onun ərazisi Şuşa qalasının ərazisi kimi maddi-mədəni cəhətdən zəngin olsun. Bu mənada Şuşanın hər qarış torpağı, daşı canlı tarixdir, təbii panoramadır. Elmimizin, mədəniyyətimizin, ədəbiyyat və incəsənətimizin mərkəzi kimi Cənubi Zaqafqaziyada ön mövqedə dayanan Şuşa qalası öz məğrurluğunu həmişə saxlamış və indi də saxlamaqdadır [1, s.223].

Əsrarəngiz Şuşa şəhərinin binasını qarabağlı Pənahəli xan Cavanşir qoymuşdur. 1747-ci ildə Nadir şah öldükdən sonra, Pənahəli bəy xan elan edilir və Qarabağ xanlığını düşmən hücumlarından qorumaq məqsədi ilə alınmaz bir qala tikdirməyi qərara alır. 1750-ci ildə Qarabağın ən səfalı guşəsində, 3 tərəfdən sıldırım qayalarla əhatə olunmuş dağ yaylasında yeni qalanın bünövrəsini qoyur. Pənahəli xan hasarın içərisində yeni binalar və özü üçün saray tikdirir. Yerli əhali yeni salınmış şəhəri Pənahəli xanın şərəfinə Pənahabad adlandırır [5, s.6].

Şiş uclu dağların əhatəsində olan Pənahabad sonralar Şuşa adlandırılmağa başlandı. Pənahəli xan və İbrahimxəlil xan Qarabağ xanlığının paytaxtı Şuşa şəhərini qədim və orta əsr nümunələri əsasında yüksək səviyyədə bina etmişdilər. Şəhər 17 məhəlləyə – kvartalə bölünmüşdü. Bu məhəllələr Böyük qurdlar, Kiçik qurdlar, Seyidli, Culfalar, Təzə məhəllə, Hamam qabağı, Dəmirçilər, Quyuluq, Xoca Əmircan, Mamayı, Saatlı, Köçərli, Mərdinli, Çöl qala, Hacı Yusifli, Çuxur məhəllə, Ağa dədəlilərdir.

Dəniz səviyyəsindən təxminən 1400-1800 metr yüksəklikdə yerləşən Şuşa hər tərəfdən uzunluğu 400-600 metrə yaxın dərələrlə əhatə olunub, daha yuxarılarda isə Qırxqız, Kirs, Murov, Bağrıqan, Sarıbaba dağlarını görmək mümkündür. Şəhərin cənub tərəfi nisbətən hündür və horizontal düzənlikdir. Bura cıdır düzü adlanır. Şuşanın yerləşdiyi sahə isə 350 hektardır [5, s.7].

Şuşa şəhərinin ərazisi qədim abidələrlə zəngindir. Ümumiyyətlə, şəhərdə 549 qədim bina, ümumi uzunluğu 1203 metr daş döşənmiş küçələr, 17 məhəllə bulağı, 17 məscid, 6 karvansara, 3 türbə, 2 mədrəsə, 2 qəsir və qala divarları mövcud idi. O cümlədən 248 mühüm sənət və tarixi abidə, dövlət xadimlərinin və başqa tanınmış şəxslərin evləri olmuşdur. Şəhər XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində Qafqazın musiqi mərkəzinə çevrilmişdir. Şuşa musiqisi Azərbaycan musiqisinin əsasını təşkil edirdi. İstedadlı musiqi tədqiqatçısı Firudin Şuşinskiyin təbirincə desək, "İtaliya vokal məktəbi musiqi tarixində hansı mövqeyi tutursa, Şuşa vokal məktəbi də Şərqi musiqi tarixində eyni mövqeyi tutur"[8].

Qafqazın, Yaxın Şərqi və Orta Asiyanın hər yerindən buraya şairlər, dramaturqlar, bəstəkarlar, artistlər və musiqiçilər, həm də Rusiya və Qərbi Avropada ali məktəblərdə oxuyan azərbaycanlı tələbələr toplaşaraq teatr tamaşaları göstərir, musiqi məclislərində iştirak edirdilər. Şuşa musiqiçilərinin şöhrəti Azərbaycan hüdudlarından uzaqlarda da geniş yayılmışdır. Xüsusilə XIX əsrdə Şuşada mədəniyyətin inkişafı Azərbaycan sənət xəzinəsinə

Mir Mövsün Nəvvab, Sadıqcan, Hacı Hüsü, Cabbar Qaryağdıoğlu, Keçəçioğlu Məhəmməd, Məşədi Məhəmməd Fərzəliyev, İslam Abdullayev, Qurban Pirimov, Üzeyir Hacıbəyov, Bülbül və neçə- neçə sənətkarlar bəxş etmişdir.

Şuşada yaranmış muğam məktəbləri, musiqi məclisləri, bir pərdəli musiqili tamaşalar, şərq konsertləri sonradan Azərbaycanın digər regionlarında da geniş yayılmış, Azərbaycanın musiqi mədəniyyətinin inkişafında mühüm mərhələ olmuşdur. XIX əsrin sonu XX əvvəllərində Şuşa musiqiçilərinin yaratdıqları muğam ənənələri XXI əsrdə də davam etməkdədir [3, s.188].

Şuşa Azərbaycan mədəniyyətinin beşiyi, bir çox görkəmli sənətkarların, musiqiçi, memar, rəssam və ədiblərin, dünya mədəniyyət xəzinəsinə böyük töhfələr vermiş şəxsiyyətlərin vətənidir. Onlardan bəzilərini yada salaq.

Azərbaycan ədəbiyyatında satirik şeirin təməlini qoyanlardan biri olan Qasım bəy Zakir (1784-1857) Şuşada doğulmuşdu.

XIX əsrin qabaqcıl şəxslərindən olan Mir Möhsün Nəvvab (1833-1918) Şuşada anadan olmuşdu. O, şair, rəssam, musiqişünas, astronom, xəttat, nəqqaş, riyaziyyatçı idi.

Şuşanın yetişdirdiyi məşhur sənətkarlardan biri də XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Nəcəf bəy Vəzirovdur (1854-1926). Ədib milli dramaturgiyamızda tragediya janrının banisi, istedadlı publisist idi.

Şuşa şəhərində mədəniyyətin, xüsusilə incəsənətin inkişafında Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin (1870-1933) böyük xidmətləri olub. M.F.Axundovun, N.Vəzirovun ənənələrini davam etdirən Ə.Haqverdiyev mədəniyyət tariximizdə istedadlı dramaturq, nasir, rejissor və görkəmli alim kimi iz qoyub.

Şuşada doğulan və ədəbiyyatımıza böyük töhfələr verən ədiblərdən biri də görkəmli yazıçı, tarixi romanlar müəllifi Yusif Vəzir Çəmənzəminlidir (1887-1943).

Tanınmış ədəbiyyatşünas Firudin bəy Əhmədağa oğlu Köçərli (1863-1920) Şuşada anadan olmuşdu. Uzun illər Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi ilə məşğul olmuş, "Azərbaycan türklərinin ədəbiyyatı" adlı irihəcmli əsərini yazmışdır.

XX əsrin əvvəllərində görkəmli jurnalist və yazıçı kimi məşhur olan Haşım bəy Vəzirov (1868-1916) Şuşada doğulmuşdu. 30 il ədəbi jurnalistika sahəsində fəaliyyət göstərmişdir.

Şuşanın tarixində Gövhər Ağa, Xurşidbanu Natəvan, Ağabəyim Ağa, Fatma xanım Kəminə və Leyla xanım kimi məşhur qadınlar olub. İbrahimxəlil xanın nəvəsi, Qarabağın sonuncu xanı Mehdiqulu xanın qızı Natəvan həm şairə, həm də rəssam idi. Onlarla bir sırada Həmidə xanımın da adı hörmətlə çəkilir. Həmidə xanım Cavanşir (1873-1955) İbrahim xanın nəslindən olub, Qarabağ tarixçisi Əhməd bəy Cavanşirin qızı, böyük ədib Cəlil Məmmədquluzadənin həyat yoldaşdır. "Mirzə Cəlil haqqında xatirələrim" adlı qiymətli əsərin müəllifidir.

Azərbaycanın maarif xadimlərindən biri Bədəl bəy Bəşir oğlu Bədəlbəyov (1875-1932) Şuşada anadan olub. Respublikanın xalq artistləri Əfrasiyab Bədəlbəyli, Şəmsi Bədəlbəyli

onun oğlu, Fərhad Bədəlbəyli nəvəsidir. Şuşanın yetişdirdiyi şəxsiyyətlərdən biri Əhməd bəy Ağaoğlu (1869-1939) ömrünün 50 ilini publisistika və jurnalistika ilə məşğul olub.

Şuşa XVIII əsrin II yarısından musiqi mərkəzinə çevrilmiş və Azərbaycan musiqisinin yüksəlişinə səbəb olmuşdur. Öz məlahətli səsləri və böyük sənətləri ilə bütün Yaxın Şərqdə məşhur olan xanəndələrdən Hacı Hüsü, Məşədi İsi, Keştazlı Həşim, Əbdülbaği Zülalov (Bülbülcan), Cabbar Qaryağdıoğlu, Məşədi Məmməd Fərzəliyev, Keçəçioğlu Məhəmməd, Segah İslam, Zəbul Qasım, Malibəyli Həmid, Musa Şuşinski, Məcid Behbudov, Mütəllim Mütəllimov və bir çox başqaları Şuşanın yetirdiyi məşhur sənətkarlardır.

Azərbaycan peşəkar musiqisinin banisi, dahi bəstəkar Üzeyir bəy Hacıbəyli (1885-1948) Şuşanın dünya şöhrətli yetirmələrindən birincisidir. Azərbaycan opera musiqisinin banisi kimi tanınmaqla yanaşı tarixdə istedadlı jurnalist, görkəmli dramaturq, pedaqoq, musiqişünas kimi də ad qoyub.

Şuşada xanəndəlik sənəti ilə əlaqədar olaraq gözəl tar, kamança və qarmon çalanlar da yetişmişdi. Bu musiqiçilərdən böyük tarzən Sadıqcan, Məşədi Zeynal, Məşədi Cəmil Əmirov, Qurban Pirimov və başqaları ən məşhur sənətkarlardır.

Şuşa Azərbaycanın bir çox görkəmli bəstəkarlarının vətənidir. Fikrət Əmirov, Zülfüqar bəy Hacıbəyov, Niyazi, Əfrasiyab Bədəlbəyli, Soltan Hacıbəyov, Əşrəf Abbasov, Zakir Bağirov, Süleyman Ələsgərov və bir çox başqaları gənclik illərini Şuşada – “Qız qayası”nda, “Üç mix”da, “Cıdır düzü”ndə, “Çanaqqala”da keçirmişlər. Azərbaycan musiqi sənətinin tədqiqatçısı, görkəmli musiqişünas Firudin Şuşinski də Şuşada doğulmuşdu. Şuşanın verdiyi nadir istedadlardan biri də görkəmli incəsənət xadimi Mehdi Məmmədovdur (1918-1985). O, milli dramaturgiya, incəsənət nəzəriyyəsi və estetikaya aid bir sıra əsərlərin müəllifidir [6]. Azərbaycan teatr sənətinin parlaq ulduzlarından olan Barat Həbib qızı Şəkinskaya 1914-cü ildə Şuşada anadan olub. Barat xanım İbrahim xanın nəslindəndir. Şuşa görkəmli memarların, xəttatların, nəqqaşların, istedadlı rəssamların vətəni kimi də məşhurdur. Müasir şuşalı rəssamlardan Cəlal Qaryağdını, Əmir Hacıyevi, Nadir Əbdürrəhmanovu və Toğrul Nərimanbəyovu göstərmək olar. Azərbaycan milli xalça sənətinin inkişafında, dünyaya tanıtılmasında şuşalı sənətkar Lətif Kərimovun müstəsna xidmətləri olub.

Şuşada “Nəvvabın məclisi”, Şamaxıda “Mahmud ağanın dərnəyi”, Bakıda isə “Məşədi Məlik Mənsurovun salonu” adlı məclislər qeyd olunurdu. Bütün bu musiqi məclisləri əsl musiqi məktəbinə, sənətkarlıq məktəbinə çevrilmişdi. Belə məclislərin əks-sədası təkcə iri şəhərlərdə deyil, əyalətlərdə və hətta kəndlərdə yayılır, buradakı musiqisevərlər tərəfindən də xüsusi muğam məclisləri təşkil olunurdu [3, s.142].

Kor Xəlifənin məktəbi 1883-cü ildən 1893-cü ilə qədər Şuşada fəaliyyət göstərmiş dini xarakterli musiqi məktəbi idi. Məktəb şəhərdə xəlifə vəzifəsində çalışan və dini işlərə nəzarət edən “Kor Xəlifə” ləqəbli Molla Əli Qarabaği tərəfindən açılmışdır. Burada dini elmlər geniş tədris olunsa da, Şərq şairlərinin və mütəfəkkirlərinin əsərləri, klassik muğamlar, onları oxumaq qaydaları, xanəndəlik sənətinin incəlikləri, musiqi nəzəriyyəsi və praktikasını, muğam oxumaq, tar, kamança və digər musiqi alətlərində çalmaq da öyrədilir, klassik musiqi əhali arasında geniş tətbiq olunur, şagirdlər kamil musiqişünas, ədəbiyyatçı kimi yetişirdilər. Məktəbdə tez-tez poeziya və muğam müsabiqələri də təşkil edilir, daha çox istedadlı olan gənclər üzə çıxardılır, onları həvəsləndirmək üçün mükafat verilir. Onillik fəaliyyəti dövründə Kor Xəlifənin məktəbi nəinki Qarabağda, həmçinin qonşu

vilayətlərdə və İranda da tanınmışdı. Bu təhsil müəssisəsi Qarabağ əhalisinin mədəni inkişafına böyük təsir göstərmiş, Şuşanın Zaqafqaziyanın musiqi mərkəzinə çevrilməsində mühüm rol oynamışdı [9].

Ədəbi məclis olan Məclisi Fəramuşan - 1872-ci ildə Mir Möhsün Nəvvabın evində təşkil edilmiş və 1910-cu ilədək fəaliyyət göstərmişdir. Mir Möhsün Nəvvab, Həsənəli xan Qaradaği, Fatma xanım Kəminə, Abdulla bəy Asi, Baxış bəy Səbur və b. şairlər məclisin fəal iştirakçıları idilər. “Məclisi-fəramuşan” Azərbaycan musiqisinin və muğam sənətinin inkişafında yeni-yeni xanəndələr və musiqiçilər nəslinin yetişməsində mühüm rol oynamışdır.

Ədəbi-musiqili məclis olan Məclisi-üns - 1864-cü ildə Şuşada, şair Hacı Abbas Ağahın evində təşkil olunmuş, Xurşudbanu Natəvanın rəhbərliyi ilə 1897-ci ilədək fəaliyyət göstərmişdir. X.Natəvan, Mirzə Rəhim Fəna, Mirzə Ələsgər Növrəs, Mirzə Həsən Yüzbaşov-Qarabaği, Məmo bəy Məmai, M.S. Piran və b. şairlər məclisin fəal iştirakçıları idilər. Məclisə Qarabağ xanəndələri də dəvət olunur və şairlərin qəzəlləri əsasında muğamlar ifa edirdilər [3, s.127].

Tədris ocağı kimi “muğam məktəbi” ilk dəfə XIX əsrin ortalarında Xarrat Qulu tərəfindən yaradılmışdır. XIX əsrin ortalarında fəaliyyət göstərən bu məktəb əsasən dini məqsədlərə xidmət etmişdir. Xarrat Qulu dini mərasimlərdə (məhərrəmlik təziyəsində) iştirak etmək üçün gözəl səsi olan gəncləri öz məktəbinə cəlb edir, onlara muğamatı və oxumaq qaydalarını öyrədirdi. Lakin inkar olunmaz bir faktdır ki, bu məktəb sonradan muğam tədris edən musiqi məktəblərinin təşkilində nümunə olmuşdur.

Xarrat Qulunun musiqi məktəbi dinə xidmət etsə də, Azərbaycan muğam sənətinin inkişafında mühüm rol oynamış bir sıra ustad sənətkarların yetişməsinə səbəb olmuşdur. Qarabağın ən görkəmli xanəndələri Hacı Hüsü, Məşədi İsi, Dəli İsmayıl, Şahnaz Abbas, Əbdülbaği Zülalov (Bülbülcan), Keştazlı Həşim, Keçəçi oğlu Məhəmməd, Cabbar Qaryağdıoğlu və tarzən Sadıqcan həmin məktəbin yetirmələridir [3, s.91].

Xarrat Qulunun vəfatından sonra Şuşada musiqi məktəbində muğamın tədrisi işini Kor Xəlifə adlı musiqiçi, daha sonra Molla İbrahim davam etdirərək, yeni musiqiçilər nəslini yetişdirdi. Şuşa məktəblərində də poeziyanın və musiqinin sirrləri yeniyətmələrə gənc yaşlarından öyrədilirdi. Ona görə də muğamı və şeiri Qarabağın sənətkarları, xüsusən də xanəndələri və instrumental muğam ifaçıları hələ uşaq yaşlarından dərinlən bilirdilər [4, s.108].

XIX əsrin axırlarında Şuşada Molla İbrahim adlı bir şəxs musiqi məktəbi yaratmışdır. Bu məktəbdə özündən əvvəl fəaliyyət göstərən musiqi məktəbləri kimi dini xarakterli idi. Bura yalnız gözəl səsli, poeziyaya xüsusi həvəsi olan istedadlı gənclər seçilib götürülürdü. Məktəbdə gənclərə klassik muğamlardan dərs keçilir, fars, ərəb dilləri, dini mərasimlər öyrədilir, Hafiz Şirazi, Nizami Gəncəvi, Sədi Şirazi, Ömər Xəyyam, Məhəmməd Füzuli, Qasım bəy Zakir, Seyid Əzim Şirvani kimi Şərq şairlərinin qəzəlləri tədris olunurdu. Qarabağın bir çox musiqi xadimləri, muğam ustaları, o cümlədən, Bahadur Mehralı oğlu, Bülbül və başqa sənətkarlar musiqi təhsilini Molla İbrahimin musiqi məktəbində almışlar. Məktəb təxminən 1920-ci illərinə qədər fəaliyyətini davam etdirmişdir [7].

XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində Şuşa Qafqazın musiqi mərkəzinə çevrilmişdi. Şuşanı “Kiçik Paris”, “Qafqazın sənət məbədi”, “Azərbaycan musiqisinin beşiyi” və “Zaqafqaziyanın konservatoriyası” adlandırırdılar. Artıq XX əsrdən başlayaraq

peşəkar musiqi təhsili daha geniş sahələri əhatə edərək, sistemləşdirilməyə və kütləviləşməyə doğru istiqamət götürmüşdü. O dövrdə Azərbaycanda bəstəkar Üzeyir Hacıbəyovun böyük əməyi sayəsində peşəkar musiqi təhsilinin bünövrəsi qoyulur. 1930-cu ilin əvvəllərində Şuşada ilk musiqi texnikumu təşkil olunur [9]. 1948-ci ildən həmin texnikum uşaq musiqi məktəbi kimi fəaliyyət göstərməyə başlayır. Şuşada çəkilən məşhur kinolardan Koroğlu, Gilan qızı, Hacı Qara, Oxuyur Şövkət Ələkbərova və digərlərini qeyd etmək olar. 1897-ci ilin fevralında ilk şəhər kitabxanası yaradılmışdır. Təmali Mir Möhsün Nəvvab tərəfindən qoyulan ilk kitabxana-qiraətxananın çoxlu sayda ziyalı üzvləri olmuşdur. Mir Möhsün Nəvvab özünün daş mətbəəsində Şuşa şairlərinin şeirlərini çap etdirmişdir. Kitabxananın yaradılmasında hərbiçi Mehdiqulu xan Vəfa və həkim Kərim bəy Mehmandarovun böyük xidmətləri vardır. Sovet hakimiyyəti dövründə M.M.Nəvvabın yaratdığı kitabxananı oğlu Miriş Ağa işletmişdir. Daha sonralar Şuşa şəhərində 2 kitabxana fəaliyyət göstərmişdir. Bunlar şəhər və uşaq kitabxanası olmuşdur. Mədəniyyət Nazirinin əmri ilə 1977-ci ilin may ayında kitabxananın fəaliyyəti genişləndirilərək Şuşa rayon Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi kimi fəaliyyətini davam etdirmişdir. 1992-ci il may ayının 8-də 200 min nüsxədən artıq kitab fondu olan Şuşa şəhər Mərkəzi kitabxanası məhv edilmişdir [2].

Şuşada XIX əsrin birinci yarısında müasir teatr tamaşalarının meydana gəlməsi bilavasitə Tbilisi mədəni mühitinin təsiri ilə bağlı idi. 1848-ci ildə Şuşada iki böyük tamaşa mərkəzi-teatr və sirk mövcud idi. 1870-ci illərdə isə bu sahəyə diqqət daha da gücləndi. 1882-ci ildən etibarən Şuşada teatr tamaşaları müntəzəm şəkildə alır, nisbətən mütəşəkkil xarakter daşıyır. 1870-80-ci illərdə Şuşada teatra məxsus bir bina olmadığından tamaşalar kazarmada oynanılmışdır. 1871-ci ildən isə Şuşadakı köhnə klub binası yenidən təmir edilib, istifadəyə verilmiş, burada yerli həvəskarlar tamaşalar göstərmişlər. 1890-cı ildən başlayaraq, Şuşada teatra həvəs göstərən müəllim-ziyalıların sayı azalır. Onların içərisindən səhnə əsəri yazmağa həvəs göstərənlər meydana çıxır. 1890-cı ilin aprel ayının 22-də Şuşa realni məktəbində keçirilmiş musiqi şəhərciyi güclü təsirə malik olmuşdur. Burada müəllim aktyorların köməyi ilə uşaqlar Azərbaycan, fransız, alman dillərində hekayə, təmsil, şeir söyləmiş, xorda oxumuş, musiqi nömrələri ifa etmişlər. 1894-cü ilin yay aylarında xeyriyyə məqsədilə bir-birinin ardınca üç əsərin “Hacı Qara”, “Müsyö Jordan və dərviş Məstəli şah”, “Xırs quldurbasan” tamaşasını oynayan Şuşanın həvəskar artistləri-gənc müəllimlər 1895-ci ildə yerli müəllimlərdən olan Haşım bəy Vəzirovun “Evlənmək su içmək deyil” adlı pyesinin tamaşasını göstərmiş, əldə etdikləri 500 manat gəliri sənət məktəbinə vermişlər. 1896-cı ildə Şuşada Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevin “Dağılan tifaq” faciəsinin ilk tamaşası olmuşdur. 1904-cü il avqust ayının 22-də Şuşada göstərilən “Otello” tamaşası daha böyük müvəffəqiyyət qazanmış, tamaşanın sorağı Azərbaycandan kənarda da əks-sədaya səbəb olmuşdur. Onun quruluşunu əsərin mütərcimi və baş rolun ifaçısı Haşım bəy Vəzirov hazırlamışdı. 1906-cı ildən başlayaraq Şuşada daha ciddi tamaşalar oynanılmağa başlamışdır [4].

Şuşa – Zaqafqazıyanın konservatoriyasıdır, təbirini və təyini haqlı olaraq qazanmışdır. Ticarət və sənətkarlıq baxımından çox inkişaf etmiş bu şəhər, həm də gözəl təbiətə malik sağlamlıq ocağı və istirahət zonası kimi tanınmışdır. Şuşa Azərbaycanın qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biridir. Şuşanı musiqi və poeziyanın beşiyi - Qafqazın konservatoriyası

kimi adlandırırlar. Şuşa konservatoriyasının parlaq nümayəndələri dünyanın bütün qitələrində Azərbaycan musiqisini ləyaqətlə təmsil edərək ona şöhrət gətirmişlər.

Ədəbiyyat:

1. Hüseynov Y. Qarabağ. Bakı, 2018, 336 s.
2. Kitabxana haqqında // shusha.cls.az.
3. Muğam ensiklopediyası / baş red. M.Əliyeva; Heydər Əliyev fondu. Bakı, 2008, 215s.
4. Qarabağda teatr haqqında // garabagh.net.
5. Şuşa həsrəti : metodik vəsait / tərt ed.: N.Alışova, A. Abdullayeva. Bakı, 2007, 39 s.
6. Şuşa milli mədəniyyətimizin beşiyi // Mədəniyyət qəzeti . - 2011. – 11 may.
7. Şuşanın qədim musiqi məktəbləri // shusha.az. mugam.musigi-dunya.az.
8. Vahid T. Şuşa musiqi beşiyidir / Təranə Vahid // Mədəniyyət qəzeti. - 2012.
9. Vəliyev Y. Şuşa musiqi təhsili // www.musigi-dunya.az.

Севиндж Мухтарова

ШУША КАК КУЛЬТУРНАЯ СТОЛИЦА АЗЕРБАЙДЖАНА

Резюме

Шуша - один из древних культурных центров Азербайджана. Шушу называют колыбелью музыки и поэзии, консерваторией Кавказа. Развитие культуры в Шуше в 19 веке подарило азербайджанской литературе и искусству таких видных представителей как Хуршудбану Натаван, Мир Мовсун Невваб, Садыгджан, Гаджи Хусу, Кечечиоглу Махаммад, Мешади Махаммад Фарзалиев, Ислам Абдуллаев, Гурбан Пиримов, Узеир Гаджибеков, Бюльбюль и других. Слава шушинских музыкантов распространилась далеко за пределы Азербайджана. Поколение этих художников прославляет Азербайджан и сегодня. Учрежденные в Шуше школы мугама, проводимые музыкальные фестивали, одноактные музыкальные представления, восточные концерты позже распространились на другие регионы Азербайджана и явились важным этапом в развитии музыкальной культуры Азербайджана. Традиции мугама, созданные шушинскими музыкантами в конце 19 - начале 20 веков, продолжают и в 21 веке.

Ключевые слова: *Азербайджан, Шуша, музыка, мугам, театр.*

Sevinc Mukhtarova

SHUSHA AS THE CULTURAL CAPITAL OF AZERBAIJAN

Summary

Mugham traditions created by Shusha musicians in the late 19th and early 20th centuries continue in the 21st century. Shusha is called the cradle of music and poetry, the Caucasus Conservatory. The development of culture in Shusha in the 19th century gave the Azerbaijani art treasury Natavan, Mir Movsun Nevvab, Sadigjan, Haji Husu, Kechechioglu Mahammad, Mashadi Mahammad Farzaliyev, Islam Abdullayev, Gurban Pirimov, Uzeyir Hajibeyov, Bulbul and several other artists. The fame of Shusha musicians is widespread far beyond the borders of Azerbaijan. Especially these generations of artists continue today.

Mugham schools, music festivals, one-act musical performances, and Oriental concerts established in Shusha later spread to other regions of Azerbaijan and became an important stage in the development of Azerbaijan's musical culture. The mugham traditions created by Shusha musicians in the late 19th and early 20th centuries continue in the 21st century.

Key words: *Azerbaijan, Shusha, music, mugam, theater.*

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 02.06.2021

Çapa qəbul olunma tarixi: 22.06.2021

Tarix elmləri doktoru Tahirə Həsənzadə tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.